

JANUSZ NOWAK

Kwalifikacyjne kursy zawodowe sposobem na zdobycie dodatkowych kwalifikacji przez osoby dorosłe

Qualifying Vocational Courses as the Way to Obtain Additional Qualifications by Adults

Doktor, Wydział Przyrodniczo-Techniczny, Samodzielna Katedra Inżynierii Procesowej, Zakład Technologii, Polska

Streszczenie

Kształcenie zawodowe jest ściśle powiązane z uwarunkowaniami rynku pracy. Na skutek intensywnego postępu technologicznego uzyskane wiadomości dość szybko okazują się niewystarczającym atutem na rynku pracy. Dlatego tak istotne jest podnoszenie kwalifikacji zawodowych. W artykule zaprezentowana została jedna z form kształcenia ustawicznego osób dorosłych, jaką jest kwalifikacyjny kurs zawodowy, która daje możliwość uzyskiwania lub uzupełniania kwalifikacji zawodowych.

Słowa kluczowe: kwalifikacje, kwalifikacyjne kursy zawodowe, kształcenie ustawiczne, rynek pracy

Abstract

Vocational training is closely linked to the labour market conditions. As a result of intensive technological progress, the obtained knowledge is quickly becoming an insufficient asset on the labour market. Therefore, it is so important to improve one's professional qualifications. The article presents one of the forms of adults' lifelong learning, which is a qualifying vocational course. It gives the opportunity to obtain or supplement vocational qualifications.

Keywords: qualifications, qualifying vocational courses, lifelong learning, labour market

Wstęp

Dzisiejszy rynek pracy jest bardzo wymagający w stosunku do potencjalnego pracownika. Choć w Polsce stopa bezrobocia znacząco spadła, to w dalszym ciągu, aby znaleźć dobrą pracę, należy wykazać się posiadaniem wysokich kwalifikacji i kompetencji zawodowych.

W dobie społeczeństwa wiedzy każdy człowiek musi mieć świadomość tego, że zdobyte przez niego w procesie kształcenia wiadomości i umiejętności w krótkim okresie czasu okażą się niewystarczające. Obecnie pracodawcy poszukują pracowników, którzy będą cechowali się: rzetelnością, lojalnością, dyspozycyjnością oraz umiejętnością formułowania problemu i jego samodzielnego rozwiązania, zdolnością do uczenia się, współpracy i dostosowywania się do nieoczekiwanych sytuacji, innowacyjnością i kreatywnością, a także będą przejawiali troskę o jakość wytwarzanych wyrobów i świadczonych usług (Furmanek, 2014, s. 165).

Rynek pracy w Polsce jest uwarunkowany intensywnymi przemianami związanymi z postępem technicznym, globalizacją oraz trwającymi nadal przemianami transformacyjnymi w gospodarce (Wołk, 2013, s. 124). W tak dynamicznej sytuacji na rynku pracy musi się odnaleźć pracownik, który powinien stale podnosić swoje kwalifikacje, stając się przez to bardziej konkurencyjnym, i ma wówczas większe możliwości znalezienia dobrze płatnej pracy.

Jednym ze sposobów na zdobycie dodatkowych kwalifikacji jest uczestnicstwo w kwalifikacyjnych kursach zawodowych (KKZ), które powstały w wyniku reformy szkolnictwa zawodowego z 2012 r.

Celem niniejszego opracowania jest przybliżenie formy kształcenia zawodowego osób dorosłych, jaką są KKZ, które dają możliwość uzyskiwania lub uzupełniania kwalifikacji zawodowych w formach pozaszkolnych, w dogodnym systemie kształcenia ustawicznego włączonego w system oświaty i ściśle powiązanego ze szkolnictwem zawodowym.

Geneza powstania kwalifikacyjnych kursów zawodowych

1 września 2012 r. weszły w życie nowe przepisy, które są efektem kolejnej już w XXI w. reformy programowej w Polsce¹. Nowe rozwiązania wprowadziły szereg zmian w szkolnictwie zawodowym. Jedną z nich jest zmieniona klasyfikacja zawodów, w ramach których wyodrębniono kwalifikacje, przez które należy rozumieć wyodrębniony w danym zawodzie zestaw oczekiwanych efektów kształcenia, których osiągnięcie potwierdza okręgowa komisja egzaminacyjna po zdaniu egzaminu (Sitko, 2013, s. 8). Nowa klasyfikacja zawodów szkolnictwa zawodowego obejmuje 200 zawodów, w ramach których wydzielono 252 kwalifikacje (Rozporządzenie, 2011). W tej klasyfikacji ujęto:

- 23 zawody (po 3 kwalifikacje na zawód),
- 72 zawody (po 2 kwalifikacje na zawód),
- 98 zawodów (1 kwalifikacja na zawód),
- 7 zawodów szkolnictwa artystycznego, dla których nie wyodrębnia się kwalifikacji.

¹ Od 1 września 2017 r. ma miejsce kolejna reforma szkolnictwa zawodowego. Założenia tej reformy nie są przedmiotem dociekań i analiz autora niniejszego opracowania.

A zmiany te to konsekwentna realizacja celów kształcenia zawodowego – przygotowania uczniów (i innych osób uczących się) do życia w warunkach współczesnego świata, wykonywania pracy zawodowej i aktywnego funkcjonowania na dynamicznie zmieniającym się rynku pracy (Sitko, 2013, s. 5). Nieco inaczej wprowadzone zmiany postrzega Szlosek (2017, s. 255), dla którego „wyodrębnienie kwalifikacji dla poszczególnych zawodów jest z punktu widzenia zawodoznawstwa zabiegiem być może pożądanym. Rzecz jednak w tym, że trudno znaleźć kryteria umożliwiające przekonująco zakreślić granice pomiędzy tymi kwalifikacjami”. Jednak twórcom nowych rozwiązań (wyodrębnienia kwalifikacji w zawodach) przyświecała idea uczenia się przez całe życie i możliwość zdobywania dodatkowych kwalifikacji w ramach KKZ².

KKZ to pozaszkolna forma kształcenia ustawicznego, której program nauczania uwzględnia podstawę programową kształcenia w zawodach w zakresie jednej kwalifikacji. Jego ukończenie umożliwia przystąpienie do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie w zakresie tej kwalifikacji objętej danym kursem³.

Jak pisze Szlosek (2017, s. 254), „wprowadzony system kursów o 6–7-miesięcznych cyklach kształcenia, umożliwiających osobie pełnoletniej zdobycie lub uzupełnienie kwalifikacji zawodowych także poza systemem szkolnym, wydaje się efektywnym sposobem harmonizującym system kształcenia zawodowego ze zmieniającym się dynamicznie rynkiem pracy. Szybkie zmiany na rynku pracy wymagają bowiem krótkich, elastycznych form zdobywania kwalifikacji”.

Organizacja kwalifikacyjnych kursów zawodowych

KKZ są jedną z form tzw. kształcenia ustawicznego, które realizowane jest w szkołach dla dorosłych. Głównym celem organizacji tego typu kształcenia jest uzyskiwanie i uzupełnianie wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zawodowych w formach pozaszkolnych przez osoby, które spełniły obowiązek szkolny. Słuchaczami KKZ są osoby pełnoletnie, które są zainteresowane zdobyciem dodatkowej kwalifikacji zawodowej (uczniowie lub absolwenci liceów, techników oraz zasadniczych szkół zawodowych), a także osoby czynne zawodowo bądź pozostające bez pracy, które z uwagi na potrzeby rynku pracy i pracodawców chcą się przekwalifikować.

Zgodnie z ustawą o systemie oświaty KKZ mogą organizować:

– publiczne szkoły prowadzące kształcenie zawodowe w zakresie zawodów, w których kształcą, oraz w zakresie obszarów kształcenia, do których są przypisane te zawody,

² Dla kwalifikacji wyodrębnionych w 161 zawodach klasyfikacja zawodów szkolnictwa zawodowego daje możliwość prowadzenia KKZ.

³ Definicja KKZ określona została w art. 3 pkt 20 Ustawy (1991).

- niepubliczne szkoły posiadające uprawnienia szkół publicznych, prowadzące kształcenie zawodowe w zakresie zawodów, w których kształcą, oraz w zakresie obszarów kształcenia, do których są przypisane te zawody,
- publiczne i niepubliczne placówki kształcenia ustawicznego, placówki kształcenia praktycznego oraz ośrodki doksztalcania i doskonalenia zawodowego,
- instytucje rynku pracy prowadzące działalność edukacyjno-szkoleniową⁴,
- podmioty prowadzące działalność oświatową podejmowaną na zasadach ustawy o swobodzie działalności gospodarczej.

Kształcenie na KKZ może być prowadzone w formie stacjonarnej, zaocznej oraz z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość. Kształcenie prowadzone w formie stacjonarnej musi odbywać się co najmniej przez 3 dni w tygodniu, natomiast kształcenie w formie zaocznej co najmniej raz na 2 tygodnie przez 2 dni.

Minimalna liczba godzin kształcenia na KKZ jest równa minimalnej liczbie godzin kształcenia zawodowego określonej w podstawie programowej kształcenia w zawodach dla danej kwalifikacji. Podany w podstawie programowej wymiar godzin dotyczy kursu realizowanego w formie stacjonarnej. W przypadku KKZ realizowanego w formie zaocznej minimalna liczba godzin kształcenia zawodowego nie może być mniejsza niż 65% minimalnej liczby godzin kształcenia zawodowego określonej w podstawie programowej kształcenia w zawodach dla danej kwalifikacji.

Program KKZ musi uwzględniać spełnienie wszystkich efektów kształcenia dla danej kwalifikacji. Jeżeli kwalifikacja kształcona na kursie została wyodrębniona w zawodzie nauczonym na poziomie technika, to w trakcie kształcenia na KKZ słuchacz ma obowiązek odbycia praktyk zawodowych. Wymiar praktyk powinien być zróżnicowany w zależności od tego, czy w zawodzie wyodrębniono jedną, dwie, czy trzy kwalifikacje. W przypadku zawodów „dwukwalifikacyjnych” i „trójkwalifikacyjnych” wymiar praktyk zawodowych określony w podstawie programowej kształcenia w zawodach należy rozdzielić odpowiednio pomiędzy wszystkie kwalifikacje wyodrębnione w danym zawodzie. Najczęściej podział ten jest dokonywany na zasadzie proporcjonalności. Praktyki zawodowe pozwalają na powiązanie wiedzy teoretycznej z praktycznymi umiejętnościami. Dają możliwość zweryfikowania poznanej wiedzy w konkretnych realiach codziennego życia zawodowego, np. w bezpośrednich relacjach z klientami podczas wykonywania bieżących zadań i zleceń.

KKZ kończy się zaliczeniem w formie ustalonej przez podmiot prowadzący kurs. Osoba, która uzyskała zaliczenie, otrzymuje zaświadczenie o ukończeniu kursu i może przystąpić do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w danym zawodzie.

⁴ Instytucje te są wymienione w art. 6 Ustawy (2004).

Przykładowe ścieżki kształcenia w ramach kwalifikacyjnych kursów zawodowych

Poniżej zaprezentowane zostały dwie przykładowe ścieżki zdobywania dodatkowych kwalifikacji w ramach KKZ. Obie będą dotyczyły kwalifikacji w ramach administracyjno-usługowego (A) obszaru kształcenia.

Absolwent zasadniczej szkoły zawodowej po zdaniu zewnętrznego egzaminu w kwalifikacji A.18 **Prowadzenie sprzedaży** otrzymuje dyplom potwierdzający kwalifikacje w zawodzie **sprzedawca**. Ma on możliwość zdobycia zawodu **technika handlowca**⁵ po ukończeniu KKZ w kwalifikacji A.22 **Prowadzenie działalności handlowej** i zdaniu egzaminu zawodowego. Jednocześnie musi uzyskać poziom średniego wykształcenia, które może zdobyć poprzez ukończenie liceum ogólnokształcącego dla dorosłych.

Absolwent technikum po zdaniu egzaminu zewnętrznego w kwalifikacjach: A.35 **Planowanie i prowadzenie działalności w organizacji** oraz A.36 **Prowadzenie rachunkowości** otrzymuje dyplom potwierdzający kwalifikacje w zawodzie technik ekonomista. Zawodem pokrewnym do technika ekonomisty jest technik rachunkowości, który uzyskują absolwenci technikum po zdaniu egzaminu w kwalifikacjach: A.36 i A.65 (**Rozliczanie wynagrodzeń i danin publicznych**). Dlatego „ekonomistom” wystarczy uzupełnienie brakującej kwalifikacji (A.65) w ramach KKZ, aby uzyskać zawód technika rachunkowości⁶. Jednak pełnoletni uczniowie technikum mogą się równolegle kształcić w technikum oraz w ramach KKZ. Dzięki umiejętnemu połączeniu możliwości, jakie daje system kształcenia zawodowego, operatywny uczeń, kończąc technikum, może pochwalić się zdobyciem zawodów: technik ekonomista i technik rachunkowości, poprawiając tym samym swoją pozycję na rynku pracy.

Podsumowanie

Reforma szkolnictwa zawodowego, która miała miejsce w 2012 r., wprowadziła szereg zmian. Jedną z nich było wydzielenie w zawodach kwalifikacji. Dzięki takiemu zabiegowi powstał obszar pozwalający na kształcenie i podniesienie kwalifikacji zawodowych osób dorosłych. W obszar ten doskonale wpisują się KKZ, które dają możliwość w krótkim okresie na podniesienie kwalifikacji zawodowych zarówno osób, którzy dopiero będą wkraczały na rynek pracy, jak i tych, które chcą się przekwalifikować. Pozwoli to absolwentom KKZ po zdaniu egzaminu na podniesienie ich konkurencyjności na wymagającym rynku pracy.

Jedynym widocznym mankamentem KKZ jest stosunkowo niewielka świadomość społeczna na temat ich roli w procesie kształcenia zawodowego. Powodem tego jest fakt, iż KKZ mają bardzo krótką historię funkcjonowania w sys-

⁵ Dyplom potwierdzający kwalifikacje w zawodzie technik handlowiec otrzymuje osoba, która posiada średnie wykształcenie oraz zdała egzaminy zawodowe w kwalifikacjach: A.18 i A.22.

⁶ Kształcenie w zawodzie **technik rachunkowości** odbywa się w ramach szkoły policealnej.

temie kształcenia. Dużą rolę w promowaniu KKZ mają do spełnienia instytucje organizujące kursy, pracodawcy (zachęcający pracowników do podnoszenia kwalifikacji zawodowych), instytucje pośrednictwa pracy (informujące o możliwości przekwalifikowania się) oraz środki masowego przekazu. Należy dążyć do upowszechnienia tej jakże bardzo użytecznej formy kształcenia.

Literatura

- Furmanek, W. (2014). Edukacja zawodowa a przemiany cywilizacyjne. *Edukacja – Technika – Informatyka, 1*, 13–29.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 11.01.2012 w sprawie kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 7.02.2012 w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 16.10.2012 zmieniające rozporządzenie w sprawie kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych.
- Sitko, H. (2013). *Egzamin potwierdzający kwalifikacje w zawodzie – krok po kroku*. Warszawa: KOWEZiU.
- Szlosek, F. (2017). Kształcenie zawodowe w Polsce u progu kolejnych zmian systemowych. W: C. Plewka (red.), *Wybrane aspekty dotyczące człowieka współczesnej cywilizacji* (s. 249–260). Koszalin: Wyd. Politechniki Koszalińskiej.
- Ustawa z 7.09.1991 o systemie oświaty.
- Ustawa z 20.04.2004 o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.
- Ustawa z 2.07.2004 o swobodzie działalności gospodarczej.
- Wołk, Z. (2013). *Zawodownawstwo. Wiedza o współczesnej pracy*. Warszawa: Difin.